

DOI:
УДК 342.71:054.5:36

**БЕЗБАР'ЄРНЕ СПІЛКУВАННЯ: ЯКЕ ВОНО?
(ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСНУВАННЯ В
УМОВАХ ВІЙНИ)**

І. І. ВАКУЛИК, кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та
мовної комунікації

orcid.org/0000-0002-4812-7719

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: vakulyk@ukr.net

Анотація. У дослідженні йдеться про спілкування без бар'єрів та його особливості застосування. Продемонстровано авторське ставлення до нинішніх подій, в яких опинилась Україна. Сформульовано і висвітлено такі категорії-концентри, як «бідні й багаті», «світосприйняття», «волонтерський рух», «рідне слово», «захисники й захисниці», на яких, на думку автора, вибудовується особистісне безбар'єрне спілкування в умовах розв'язаної війни. Описано мотивацію як рушійну силу, котра сприяє удосконаленню. Імпліцитний наратив синтезується через перцепцію у символіці художнього слова. Відтак поліфонічного звучання додають фольклорно-обрядові та конфесійні виражальні засоби в проєкції на реалії сучасного життя. **Метою дослідження** стала необхідність створити такий собі узагальнюючий образ сучасного українця у контексті війни, написати його психологічний портрет на основі емоцій, переживань та поведінки, який через призму соціальної і духовної комунікації допоможе розібратись, завдяки чому і як нам вдається спілкуватись з усім світом. У роботі використано описовий **метод**, а також із максимальною об'єктивністю застосовано метод спостереження та логіку взаємодії складових сучасної комунікації. **Результати** дослідження ґрунтуються на принципі звичайної аналогії. Сучасна комунікація неможлива без максимізації чеснот, вона має акумулюватись. Українці презентують усьому світові – ми захищаємо власні домівки, боронимо нашу рідну землю, віримо в світле майбуття мільйонів українських родин.

Ключові слова: війна, патріотизм, українська нація, українськість, сучасна комунікація, безбар'єрне спілкування.

Актуальність (Introduction).

Covid-19, що так стрімко й несподівано увірвався в життя людей різних держав, різних національностей, різних віросповідань, і вже упродовж двох років вирує на планеті, продемонстрував кожному з нас нові можливості співіснування та спілкування. Науковці усього світу згуртувалися навколо нового поняття, вишукуючи моделі подолання новітньої хвороби людства. А далі трапилось те, із чим ми ніколи не зможемо змиритись. На нашу державу напав агресор, котрий змусив нас по-новому поглянути на світ, зробити власні акценти на життєвих цінностях, примусив нас комунікувати у інший спосіб.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Наприкінці 90-х минулого століття Р. Клітгаард у роботі «Соціальна інтеграція та дезінтеграція: дослідницький аналіз даних між країнами» зазначав: «Соціальна дезінтеграція – це розпливчате і, очевидно, проблематичне поняття, яке, ймовірно, стосується таких вимірів, як конфлікти та нестабільність, порушення політичних і громадянських прав, злочинність і насильство, зростання поділу між багатими та бідними та зниження рівня задоволеності громадян своїм життям» [1]. Тож ми упродовж тривалого часу спостерігали, як різні

країни стикаються з різними типами соціальної дезінтеграції.

Сучасна наука розглядає суспільство як складну систему, яка не виникає сама по собі. Її необхідно конструювати і створювати, безперервно відтворювати й оновлювати. А оскільки суспільство перебуває в процесі безперервного розвитку, тому такі поняття як «інтеграція» та «дезінтеграція» тісно переплелися між собою.

Сучасний світ сповнений суперечностей і контрастів, антиномій і парадоксів, що значною мірою віддзеркалюється у всіх сферах людського буття. Цивілізація завжди стоїть перед вибором спрямованості соціального або природного характеру. Ми можемо сліпо дослухатися до натовпу, визнаючи за вищі ті цінності, які визнає він, а можемо наважитися бути самими собою й жити, керуючись глибинним рівнем свого єства. При цьому повинні пам'ятати, що наш вибір формує парадигму не лише міжособистісного спілкування, але й впливає на формування діалогу у комунікативному просторі суспільства, визначає орієнтири комунікативної культури [2; 6]. Нинішня соціальна реальність формує поведінку культури й визначає спектр тих ресурсів, що виступають проєкцією на соціальну організацію суспільства, за допомогою яких інтерпретуються реалії розвитку соціуму.

Мотивація – це рушійна сила, котра сприяє удосконаленню [3]. Про рух, цю дивовижну здатність природи, зазначалося ще в «Дігестах», писали Овідій, Сенека, Корнелій Цельс, Тіт Лівій. А удосконалюватись можливо, лише коли рух починається: після зимової сплячки тварини у пошуках їжі вимушені йти на крайнощі, аби вижити; бруньки на деревах з'являються, тому що сік починає оживати; навесні землю зорюють, аби мати хороший врожай; корабель може подолати відстань, як тільки вирушить у плавання, навіть

якщо його капітан ще не бачить іншого берега; закінчити трапезу можна, вставши з-за столу; відвести очі – означає перемістивши зіниці в інший бік; кров пульсує, коли б'ється серце; знайти першопричину – спершу поставити питання; труднощі і ворога можна перебороти, коли спрямуватись в бій; ми зрушимо з місця, коли вийдемо із зони комфорту; глибоко в душі плекати ідеї та уявляти сценарії їх утілення – усі ці перетворення мають сутнісні характеристики, які проявляються завдяки змінам біологічним, механічним чи соціальним. Отже, ми маємо справу із першопричиною та наслідком дії, злетом, підйомом, новою стадією розвитку тощо.

Мета (Purpose). Метою нашого дослідження стала необхідність створити такий собі узагальнюючий образ сучасного українця у контексті війни, написати його психологічний портрет на основі емоцій, переживань та поведінки, який допоможе розібратись, завдяки чому і як нам вдається комунікувати з усім світом.

Методи (Methods). У роботі використано описовий метод, а також із максимальною об'єктивністю застосовано метод спостереження та логіку взаємодії складових сучасної комунікації.

Результати (Results). Техногенні катастрофи, війни, природні катаклізми – чи не є вони породженням дій самого людства? У широкому контексті ми тлумачимо «правила гри» між членами суспільства, які повинні дотримуватись стратегій вибудови толерантних відносин. На превеликий жаль, не всі члени суспільства уміють і прагнуть комунікувати за «законами жанру». «Хто?», «Коли?», «Де?» – сприймаються не просто як займенники та прислівники. Вони перетворились на величезні питальні речення, в яких криються біль і страждання людських сердець, понівечені долі. «Як жити, коли війна?» – кожен для себе мав дати

відповідь на це питання. Власне, що я особисто можу зробити, щоб наблизити мир, принести спокій, вселити надію, допомогти?

Бар'єрів спілкування безліч, і політичний дискурс у нинішньому часовому вимірі, частинко якого є усі ми, має розставити пріоритетні напрями, у яких цивілізоване людство досягне єдності задля перемоги над ворогом, розум переважить недоумкуватість, і обов'язково відбудеться «перерозподіл» у клітинах черствих сердець.

Бідні та багаті. Для нашої країни в умовах війни з підступним ворогом така антиномія нівелюється. Ми усьому світові показали і щодня демонструємо, що ми багаті – ми багаті на щедрих, привітних, щирих, добрих людей, які надають допомогу не лише ближньому, а усім, хто її потребує, навіть військовополоненим. Ми відкриваємо двері тим, кого раніше не знали, хто втратив домівку внаслідок диявольсько-загарбницьких дій навіть не воїнів, а бидлоти рф; ми «усім миром» скидаємось коштами, щоб підтримати ЗСУ. Так станом на початок квітня 2022 р. українці перерахували на потреби армії близько 250 мільйонів через «Дію», що дозволило придбати 12206 бронешитів, 5660 шоломів, 12666 засобів зв'язку, 3782 одиниці тепловізійної та денної оптики, 2793 квадрокоптери, 11 військових безпілотних авіаційних комплексів, 1703 генератори та інші джерела живлення, 72 автомобілі, 2197 одиниць обладнання (монітори, комп'ютери, принтери та інша оргтехніка), 1391 ноутбук, 2783 смартфони та планшети для артилеристів й аеророзвідників, 309 одиниць саперного обладнання [7]. А як швиденько упродовж трьох днів ми назбирали на аж на три «байрактарчики» – для кожного з нас було цілком достатньо закликів С. Притули. Адже українці над усе хочуть бачити мирне небо над головою! І все це на допомогу нашим славетним і

мужнім воїнам, що захищають і оберігають нас.

Завдяки нашим українським аграріям ми ще раз переконалися, що хочемо жити у мирній, щасливій країні, де пахне зоране поле, де пил землі і зерно в долонях викликає лише приємні відчуття – ми зростимо майбутній врожай! Ми хочемо жити в успішній аграрно-промисловій країні. А країну визначають люди, коли кожен небайдуже ставиться до свого оточення і вирішує проблеми, які турбують. Ми, українці, в мовах жорстокої і несправедливої війни повинні нагодувати ще й знедолених у світі, а відтак знаходимо нові сухопутні замість морських шляхи, щоб через посередництво європейських країн доставити вантажі із зерном. Згадаймо, як кожного року ми заходимо до домівки з вигуками «Добрий вечір тобі, пане господарю, радуйся, Ой радуйся, земле, син Божий народився!». Пам'ятаєте, як у Псалмі: «Хваліте Господа з землі, кити і всі морські безодні! Вогонь і град, сніг і туман, і буйний вітер, який виконує його слово. Гори й усі пагорби, садовина й усі кедри. Звір дикий і скот усілякий, гад і птах крилатий. Царі землі й усі народи, князі й усі земні судді. Хлопці, а й дівчата, старі разом з юнацтвом. Нехай ім'я Господнє хвалять, – високе бо ім'я його єдине» [5].

Заходячи до чужої домівки, ми не лише прославляємо Бога, ми бажаємо усіляких гараздів ґаздині й господареві, їхнім діточкам і худобі. Бо з давніх часів ми були на своїй землі, зрощували хліб, доглядали за братами меншими та плекали надію на світле майбуття.

За рівнем статків Україна належить до країн із низьким рівнем. Про це свідчать документи і дослідження. Якщо відкрити перший-ліпший сервіс, де наведено порівняльну характеристику якості життя країн Європи чи світу, ми одразу ж у цьому переконаємось. У 2019 р. держава посідала 62 місце, у 2020 – соціальний

розвиток нашої держави – це 63 позиція [4]. Але попри таку статистику ми багаті! Бо вміємо цінувати тих, хто з нами поруч; ми знаємо, що таке біль, а відтак завжди прийдемо на допомогу.

Світосприйняття. Воно у кожного має власну призму і відтінки. Але нині пронизане болем, стражданням, сльозами, бо болить ненці-Україні за втрачені долі й понівечені життя, історію, що намагаються знищити, пам'ять, яку хочуть вкоротити. Багатоповерхівки, що не підлягають відновленню, пограбовані орками приватні будівлі, зруйновані пологові будинки, розтрощені вщент школи й садочки, торгівельні центри, знищені вулиці, райони, міста... Вони залиті кров'ю людей, які просто жили, мріяли, творили, створювали.

Волонтерський рух. Підтримають кожного, обігріють нужденного, порадять, прихистять, а паралельно їх мозок працюватиме – Де знайти? Як допомогти? Як відкрити двері, за якими колись ховались. «Моя хата не скраю» – «Мій дім – це Україна!» І з'явився на міжнародному аукціоні український трюфель, знайдений при укріпленні окопів – «трюфель з власною історією», і Український Борщ набув всесвітнього визнання.

Ми скрізь, по всій нашій державі, і хоча дехто й перетнув вимушено кордони, але душею і серцем вболіваємо за рідну Україну. І тонами йдуть вантажі гуманітарної допомоги. Бо ми нація справжніх патріотів: чи то хлопчина, що на сходинах домівки на уявному інструменті заводить пісню січових стрільців, чи дівчинка співає ангельським голосочком, переховуючись із бабусею у метро від бомбардування рідного міста рашистами, чи «дитина дощу», сповнена бажань перемоги, створює шедеври у зображенні патріотичного котика, соняшника, корабля, захисника; чи то дитячі малюнки, насичені енергетикою, що висять над ліжечком солдата; чи то під покровом ночі ніжно

звучить колискова матері, і усміхнене дитинча агукає «А ми туу Червону Калину підіймемо, а ми нашу славу Україну, гей, розвеселимо!»

Рідне слово. Ми стоїмо на захисті національних інтересів, із вірою в Україну та нашу перемогу щодня пропагуємо українську, навчаємо української, пізнаємо глибини нашої мови. Тож не випадково з'явилися «кодові» слова українців – «паляниця», «укрзалізниця», «полуниця», «суниця» тощо. Як в умовах хаосу і стресу подолати російськомовний Google? Як почати спілкуватись державною мовою? Багато у чому допомагають «зірки» – телебачення, актори театру і кіно, ведучі «Єдиних новин». Піснями підтримати дух – у тому наша сила! Лише за перших два місяці війни було написано 56 пісень українською та переспівано наймилозвучнішою світові шедеври! Ми вміємо жартувати, як нам не важко («Сію, сію, посіваю, Вороженьків засипаю», «Що маємо, те і відправляємо»), вказуємо напрям руху російському кораблю. Перша леді нашої країни вперше за історію існування Конгресу виступила із промовою та закликом надати нам зброю, аби ми могли себе захистити. А на власній сторінці соціальної мережі Бориса Джонсона з'явилася приємна для нас флексія, що викликала не подив, а замилювання.

Захисники й захисниці. Ми живемо в країні героїв, в епоху героїв, які віддають останнє, ризикують собою, демонструють надвисокий військовий професіоналізм, як колись наші козаки боронили Британію, захищали Францію – ми щодня спостерігаємо приклади героїзму, мужності і витримки; і навіть ворожий полон і тортури не можуть зламати наших дівчат, яким обрізають волосся, аби принизити.

Висновки і перспективи (Discussion). Нинішній стан ціннісного світу в всесвіті надто неоднозначний і суперечливий. Його характеризують часто дуже містким поняттям «війна», у

якому сконцентрувались концепти «горе», «плач», «страждання», «муки», «біль», «ненависть», «помста», «віра», «надія», «любов» тощо. Війна стрімко увірвалась до нашого словообігу, проте сам концепт здавна існував у соціумі. Невиправдана, нищівна, жорстока, непередбачувана, клята, підступна, кровопролитна, просто незрозуміла. Поглинає людські долі, розчавлює мирне життя, сповнене надій, породжує пекельно-катастрофічні наслідки для буденного життя, змушує весь цивілізований світ у новому ракурсі розглядати питання миру й безпеки, вносить також і корективи у дії міжнародної співдружності та спілкування. І її жахливі страхіття – ось що запам'ятають прийдешні покоління. Відтак і комунікація в умовах війни незвична, і риторика зовсім інша.

Ми прагнемо досконалості у відношеннях, спілкуванні, у повсякденному побуті, вимагаємо від оточуючих поваги до нас самих, проте забуваємо про Его кожного з нас, яке також «завойовує» навколишній простір. Інстинктивно підкоряючись тваринним «змаганням» (зможе вижити сильніший, спритніший, розумніший, передбачливіший, досвідченіший тощо), ми скеровуємо так звані стандартні імпульси у русло, де досить часто відбуваються конфлікти та непорозуміння, з'являються натяки й глузування, формуються неприязнь та зневага. Власне вони і породжують такі моральні риси як боягузтво, малодушність, скнарність, жорстокість і злість. Проте максимізація чеснот набуває переваг у цьому двобої, де вишукувались на передній фланг м'якість, гідність, працьовитість, побожність, доблесть, мужність, дружелюбність, відкритість, легкість, завзятість, авторитет, лагідність, терплячість, стриманість, смиренність, розсудливість.

Наша держава довела кожній мислячій людині, що нам не потрібен формальний діалог; що ми вміємо до

глибини душі пронизливо виголошувати промови, аби нам плескала у долоні світова еліта; що наші мовні звороти та складні синтаксичні структури є показником не лише інформаційної складової, а свідчать про культуру українців, виплекану упродовж тисячолітньої історії. А моральні та етичні норми, яких ми намагаємось дотримуватись крізь призму військових дій, є сутнісною характеристикою нашої культури.

Література

1. Klitgaard, R., Fedderke, J. Social integration and disintegration: An exploratory analysis of cross-country data. *World Development*. 1995. 23. 3. 357-369. URL: <http://surl.li/coeio>
2. Вакулик, І. І. Лінгвістичні аспекти наукової комунікації у синхронії та діячності: монографія. Київ: ВПЦ «НУБіП України», 2015. 234 с.
3. Вакулик, І. І. Про роль мотивації у сучасному комунікаційному просторі. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації»*. 2017. С. 63-64.
4. Індекс якості життя: як змінювалося місце України в рейтингу. *Слово і діло*. URL: <http://surl.li/coeia>
5. Книга Псалмів 141-150. URL: <http://surl.li/coeic>
6. Психологічний словник. URL: <http://surl.li/coeif>
7. Українська правда. URL: <http://surl.li/coeib>

References

1. Klitgaard, R., Fedderke, J. (1995). Social integration and disintegration: An exploratory analysis of cross-country data. *World Development*. 23. 3. 357-369. URL: <http://surl.li/coeio>
2. Vakulyk, I. I. (2015). Linguistic Aspects of Scientific Communication in Synchronicity and Dichronicity: Monograph. 234.
3. Vakulyk, I. I. (2017). Pro rol motyvatsii u suchasnomu komunikatyvnomu prostori [About the role of motivation in the private communion

room]. In Proceedings from '17: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Rozvytok suchasnoi osvity: teoriia, praktyka, innovatsii» – The International scientific and practical conference «Development of modern education: theory, practice, innovations. 63- 64.

4. Indeks yakosti zhyttia: yak zminiuvalosia mistse Ukrainy v reitynhu [The index of the quality of life: how

Ukraine's position in the ranking changed]. Slovo i dilo [Word and Deed]. URL: <http://surl.li/coeia>

5. Knyha Psalmiv [Book of psalms]. 141-150. URL: <http://surl.li/coeic>

6. Psykhologichnyi slovnyk [Psychological dictionary]. URL: <http://surl.li/coeif>

7. Ukrainska pravda [Ukrainian truth]. URL: <http://surl.li/coeib>

BARRIER-FREE COMMUNICATION: WHAT IS IT LIKE? (PECULIARITIES OF CURRENT COMMUNICATION THROUGH THE PRISM OF EXISTENCE UNDER WAR CONDITIONS)

I. Vakulyk

Abstract. *The study deals with the communication without barriers and its peculiarities of use. The author's attitude to the current events, in which Ukraine has found itself. It formulates and outlines such categories-concentrations as "the poor and the rich", "perception of the world", "volunteer movement", "the native word", "the defenders and the defenders", on which, in the opinion of the author, individual and barrier-free communication in the conditions of the war in war is built. Describes motivation as a crushing force that contributes to enhancement. Implicit nativism is synthesized through perception in the symbolism of the artistic word. Thus, the polyphonic sounding is supplemented by folklore and ritual and confessional means of expression in the projection on the realities of modern life. The aim of the research was the necessity to create such a universal image of a modern Ukrainian in the context of war, to write his psychological portrait on the basis of emotions, experiences and behavior, which through the prism of social and spiritual communication will help to understand why and how we manage to communicate with the world. In the work the descriptive method is used, as well as with maximum objectivity the method of observation and logics of interaction of the components of daily communication is used. The results of the research are based on the principle of conventional analogy. Modern communication is impossible without the maximization of humanity, it must be accumulative. Ukrainians present to the world - we protect our own homes, fight for our native land, believe in a bright future for millions of Ukrainian families.*

Key words: war, patriotism, Ukrainian nation, Ukrainianness, modern communication, non-barrier communication.